

Dariusz KOZERAWSKI*

WSPÓŁPRACA WYŻSZYCH UCZELNI WOJSKOWYCH Z KRAJOWYMI I ZAGRANICZNYMI OŚRODKAMI NAUKOWO - DYDAKTYCZNYMI W LATACH 1947 – 1967¹

Jednym z głównych zadań wyższych uczelni wojskowych, obok działalności dydaktycznej, było i jest „tworzenie nowej wiedzy” będącej wynikiem pracy naukowo-badawczej. Zakres, liczba oraz wyniki podejmowanych projektów i tematów badawczych zależą przede wszystkim od doświadczenia i poziomu kwalifikacji naukowych kadry.

Wojskowe uczelnie akademickie na mocy ustaw i dekretów zobligowane były do kształcenia słuchaczy na studiach w różnych kierunkach i szczeblach oraz do prowadzenia badań i rozwoju poszczególnych dyscyplin naukowych związanych z profilem danej uczelni.

Działalność naukowo-dydaktyczna prowadzona w wojskowych uczelniach akademickich przyczyniła się do nawiązania licznych kontaktów oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi w kraju i za granicą. Analizując to zjawisko, można wyróżnić kilka zasadniczych kierunków, a przede wszystkim kontakty z placówkami i instytucjami prowadzącymi działalność naukowo-dydaktyczną w Wojsku Polskim, krajowymi cywilnymi instytucjami naukowymi i naukowo-dydaktycznymi oraz wojskowymi i cywilnymi placówkami naukowo-badawczymi za granicą².

Na rodzaj i efekty współpracy, częstotliwość kontaktów oraz ich charakter miało wpływ wiele czynników. Do najistotniejszych należy zaliczyć profile poszczególnych akademii wojskowych oraz międzynarodowe uwarunkowania polityczne lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych. W badanym okresie uczelnie wojskowe prowadziły współpracę głównie z ich odpowiednikami w krajach członkowskich Układu Warszawskiego. Szczególną rangę nadano współpracy

* ppłk dr hab. Dariusz KOZERAWSKI – Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych

¹ Ramy czasowe niniejszej publikacji ograniczają dwie niezwykle istotne dla rozwoju wyższego szkolnictwa wojskowego w Polsce cezury. W 1947 r. utworzono pierwszą, po zakończeniu II wojny światowej, *stricto* wyższą uczelnię wojskową – Akademię Sztabu Generalnego, a w 1967 r. szkoły oficerskie podniesiono do rangi wyższych uczelni wojskowych.

² D. S. Kozerawski, *Wyższe szkolnictwo wojskowe w latach 1947-1967*, Warszawa 2005, s. 326.

z Armią Radziecką, co było konsekwencją ówczesnych stosunków w obozie państw socjalistycznych i roli, jaką odgrywał w nich Związek Radziecki.

Dość specyficzną sytuację pod względem prowadzenia badań naukowych oraz związanej z nimi współpracy miała Akademia Sztabu Generalnego (ASG). Pracownicy uczelni realizowali przede wszystkim prace z dziedziny nauk wojskowych. W kraju uczelnia ta nie miała swojego odpowiednika, ale utrzymywała ożywione stosunki z takimi instytucjami wojskowymi, jak: Sztab Generalny WP (zarządy i oddziały), Główny Zarząd Polityczny WP (Zarząd Szkół i Akademii Wojskowych), Inspektorat Szkolenia, Inspektorat Obrony Terytorialnej, Główne Kwatermistrzostwo, Inspekcja Sił Zbrojnych, dowództwa okręgów wojskowych, dowództwa i szefostwa rodzajów wojsk i służb. Współpraca polegała na udziale kadry ASG w ćwiczeniach różnych szczebli (krajowych i międzynarodowych)³, konferencjach i sympozjach, wykładach gościnnych, inspekcjach, w opracowywaniu instrukcji, ekspertyz oraz w udostępnianiu na potrzeby wojsk prac promocyjnych⁴.

Pracownicy rembertowskiej uczelni współpracowali na płaszczyźnie naukowej także z innymi polskimi akademiami wojskowymi. W ramach tych kontaktów wspólnie prowadzono badania i wymieniano doświadczenia dotyczące kształcenia kadr naukowych, współudziału w ćwiczeniach, konferencjach i sympozjach naukowych, wymieniano także materiały szkoleniowe. Przykładem takiej współpracy mogą być naukowe wyjazdy zagraniczne oficerów ASG i Wojskowej Akademii Technicznej (WAT) związane z problematyką badań nad automatyzacją dowodzenia wojskami⁵. Problematyce tej poświęcano wiele miejsca w pracach badawczych realizowanych w rembertowskiej akademii. W roku akademickim 1964/1965 w tej uczelni rozpoczął funkcjonowanie Instytut Organizacji i Techniki Dowodzenia i jednym z ważniejszych obszarów jego działalności było prowadzenie badań z zakresu organizacji i kierowania wojskami w perspektywie przejścia na zautomatyzowane systemy dowodzenia⁶. Pracownicy ASG organizowali także wspólnie z pracownikami WSMW i przedstawicielami okręgów wojskowych oraz związków taktycznych ćwiczenia stanowiące praktyczny sprawdzian założeń teoretycznych wojskowych badań naukowych⁷.

Na zaakcentowanie zasługuje również współpraca ASG z zagranicznymi uczelniami wojskowymi, do których zaliczyć należy przede wszystkim: Akademię im. M. Frunze w ZSRR, Akademię im. F. Engelsa w NRD oraz Akademię im. K. Gottwalda w Czechosłowacji. W ramach obustronnych i wielostronnych kontaktów wymieniano doświadczenia w zakresie organi-

³ Przykładowo, w czerwcu 1967 r. na posiedzeniu Rady Naukowej ASG omawiano przebieg i wnioski wynikające z ćwiczeń pod kryptonimem „Lato-1967” wyższych dowództw i sztabów WP, Armii Radzieckiej oraz NAL NRD, Zob. J. Baszak, M. Biedrzycki, Akademia Sztabu Generalnego WP im. gen. broni K. Świerczewskiego 1947-1967, rozprawa doktorska, Warszawa 1983, mps, s. 314.

⁴ Archiwum Wojsk Lądowych Filia nr 1 w Toruniu (dalej AWL Fil. nr 1), 388.70.14, t. 28, Komunikat sekretarza RWSW za rok akademicki 1964/1965, 14.09.1965 r., k. 96-97.

⁵ Problem dowodzenia wojskami był celem wspólnego wyjazdu pracowników ASG i WAT w grudniu 1965 r. Podczas kilkudniowej wizyty w Wojskowej Akademii im. A. Zapotockiego w Brnie i Instytucie Automatyzacji Dowodzenia w Pradze zapoznali się oni z dokonaniem czechosłowackimi związanymi z tym problemem badawczym, Zob. AWAT, 485.68.355, t. 8, Notatka sprawozdawcza z wizyty grupy oficerów WAT i ASG w Wojskowej Akademii im. A. Zapotockiego w Brnie i w Instytucie Automatyzacji Dowodzenia w Pradze, 21.12.1965 r., k. 375-377.

⁶ AWL Fil. nr 1, 388.70.14, t. 28, Komunikat sekretarza RWSW za rok akademicki 1964/1965, 14.09.1965 r., k. 100-102.

⁷ Archiwum Instytucji Ministerstwa Obrony Narodowej w Modlinie (dalej AIMON), 514.92.307, t. 69, Sprawozdanie z pracy akademii wojskowych w roku akademickim 1963/1964, 27.06.1964, k. 22-23.

zacji procesów studiów poszczególnych uczelni, form i metod kształcenia i wychowania oraz wymiany materiałów naukowych i szkoleniowych. W ramach współpracy organizowano staże naukowe. Istotne miejsce w procesie utrzymywania kontaktów międzynarodowych zajmowały krótkoterminowe kursy w akademiach wojskowych Związku Radzieckiego, w których uczestniczyli pracownicy ASG.

Wzrost kontaktów dwustronnych rembertowskiej uczelni z akademiami państw członkowskich Układu Warszawskiego nastąpił w latach 1964–1967. Przedstawiciele Dowództwa Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego, a także niektórych uczelni zagranicznych brali udział w posiedzeniach Rady Naukowej ASG, wygłaszali odczyty i wykłady⁸. Zaktywizowanie wzajemnych kontaktów nastąpiło w 1967 r. z okazji 20. rocznicy utworzenia Akademii Sztabu Generalnego⁹. W jubileuszowych obchodach udział wzięli przedstawiciele uczelni polskich oraz wojskowych akademii zagranicznych¹⁰.

W latach 1947–1967 następował powolny, lecz systematyczny rozwój ASG. Pewne ożywienie w tej dziedzinie zanotowano na początku lat sześćdziesiątych, a towarzyszyły mu: wzrost tempa podnoszenia kwalifikacji naukowych kadry, podejmowanie większej liczby oryginalnych tematów prac badawczych oraz zwiększenie liczby kontaktów z krajowymi i zagranicznymi placówkami naukowymi. Rolą ASG było realizowanie zadań dydaktycznych (nakładanych na uczelnię przez resort obrony), wszystkie inne miały znaczenie drugoplanowe.

Istotną rolę w działalności naukowej Akademii Wojskowo-Politycznej odgrywały kontakty z krajowymi i zagranicznymi placówkami. Pierwsze kontakty z wojskowymi placówkami naukowymi zanotowano po utworzeniu uczelni w 1951 r., m.in. udział w pracach nowo powołanej Komisji Wojskowo-Historycznej. Ożywioną i obopólnie korzystną współpracę prowadzono od 1963 r. z Radą Naukową MON do spraw Psychologii, Socjologii i Pedagogiki Wojskowej. W ramach wyodrębnionych, w radzie trzech zespołów problemowych¹¹ prowadzono, przy znaczącym zaangażowaniu pracowników WAP, badania nad socjologicznymi i psychologicznymi uwarunkowaniami służby wojskowej oraz stworzeniem naukowych podstaw wychowania wojskowego¹².

Istotne znaczenie miała współpraca tej uczelni z innymi akademiami wojskowymi. Sprawadzała się ona do udziału pracowników WAP w konferencjach i sympozjach naukowych, ćwiczeniach oraz pracach badawczych związanych z dziedzinami wiedzy w niej uprawianymi. W ramach tej współpracy zorganizowano np. pierwszą w kraju wystawę maszyn do nauczania,

⁸ Przykładowo 14.05.1965 r. ze słuchaczami ASG w sali kinowej uczelni spotkał się przedstawiciel Dowództwa Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego, Zob. AIMON, ASG, 1092.95.1, Zarządzenie komendanta ASG nr 1 z 10.05.1965 r., k. 29.

⁹ Archiwum Biblioteki Naukowej Akademii Obrony Narodowej w Warszawie (dalej ABN AON), 26812, Plan jubileuszowej konferencji naukowej ASG, 11.12.1967 r., k. 22; ibidem, Program akademii z okazji obchodów XX-lecia ASG w dn. 12.12.1967 r., k. 24-25.

¹⁰ ABN AON, 26812, Lista oficjalnych gości na uroczystościach XX-lecia ASG, 1967, k.32-44.

¹¹ Poszczególnymi zespołami badawczymi kierowali pracownicy WAP. Zespołem pedagogicznym – prof. Wiktor Szczerba, zespołowi psychologicznemu przewodniczył prof. Jakub Wachtel, a kierownikiem zespołu socjologicznego był prof. Jan Szczepański, Zob. A. Ciupiński, *Wojskowa Akademia Polityczna im. Feliksa Dzierżyńskiego 1951–1986*, Warszawa 1986, s. 181.

¹² AIMON, 517.92.6, Resortowy plan prac naukowo-badawczych realizowanych w dziedzinie pedagogiki, psychologii i socjologii w roku 1967, 28.06.1967 r., k. 2-5.

przygotowaną w kwietniu 1965 r. przy współudziale WAP, WAT i szkół oficerskich z Zegrza, Jeleniej Góry i Koszalina¹³.

Pierwszymi instytucjami cywilnymi, z którymi współpracowała wojskowa uczelnia polityczna, były szkoła partyjna oraz Instytut Kształcenia Kadr Naukowych przy KC PZPR. W latach sześćdziesiątych WAP blisko współpracowała również z Wyższą Szkołą Nauk Społecznych. Ze względu na zbliżone profile nauczania (w uczelni tej kształcono słuchaczy na dwóch wydziałach – ekonomicznym i historyczno-socjologicznym) wymieniano doświadczenia dydaktyczne oraz organizowano gościnne wykłady.

Duże znaczenie w rozwoju działalności naukowej WAP miała współpraca z Polską Akademią Nauk (w 1959 r. powołano etatową Delegaturę MON przy Prezydium PAN). Pracownicy tej uczelni politycznej brali aktywny udział w pracach komitetów i rad PAN. Należy dodać, iż do połowy lat sześćdziesiątych główną rolę w tej działalności odgrywali zatrudnieni w WAP cywilni samodzielni pracownicy naukowcy. W następnym pięcioleciu sytuacja zaczęła ulegać poprawie na korzyść wojskowych nauczycieli akademickich, którzy systematycznie podnosili swoje kwalifikacje naukowe. W badanym okresie problematyka obronna zaczęła zajmować więcej miejsca w pracach naukowych PAN¹⁴.

Pracownicy naukowo-dydaktyczni WAP współpracowali także z cywilnymi uczelniami krajowymi. Szczególne miejsce w tych kontaktach zajmował Uniwersytet Warszawski, ponieważ do połowy lat sześćdziesiątych zdecydowana większość samodzielnych pracowników naukowych WAP pracowała równocześnie w tej uczelni. Wojskowa Akademia Polityczna współpracowała również z innymi wyspecjalizowanymi placówkami naukowymi, do których między innymi można zaliczyć: Instytut Finansów, Instytut Gospodarstwa Społecznego, Instytut Planowania, Instytut Zachodni, Instytut Pedagogiki Ministerstwa Oświaty i Wychowania, Ośrodek Badań Stosunków Wschód – Zachód, Ośrodek Badań Opinii Publicznej i Studiów Programowych. Kadra WAP współpracowała również z licznymi organizacjami naukowymi takimi, jak: Polskie Towarzystwo Historyczne, Polskie Towarzystwo Psychologiczne, Polskie Towarzystwo Higieny Psychiczej, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Towarzystwo Socjotechniki. Pracownicy naukowcy WAP brali udział w zjazdach i konferencjach, wykładach i odczytach organizowanych w ramach prac wymienionych organizacji. Kontakty te pozwalały na wymianę informacji i doświadczeń naukowych oraz upowszechnianie dorobku wojskowych nauk społecznych.

Pracownicy naukowcy WAP angażowali się również w międzynarodowe przedsięwzięcia naukowe. Uczestniczyli między innymi w XII Międzynarodowym Kongresie Nauk Historycznych w 1965 r. W ramach przygotowań wydano „*Études Polonaises d’histoire militaire*”, w którym zamieszczono dziewięć referatów historyków WAP dotyczących między innymi roli polskich sił zbrojnych w II wojnie światowej oraz tradycji oręża polskiego¹⁵.

¹³ AWL Fil. nr 1, 388.70.14, t. 28, Komunikat sekretarza RWSW za rok akademicki 1964/1965, 14.09.1965 r., k. 109.

¹⁴ Przykładowo, „Plan badań na lata 1966–1970” obejmował 193 tematy związane z obronnością kraju, a 49 spośród nich wchodziło w zakres nauk społecznych, Zob. A. Ciupiński, *Wojskowa Akademia Polityczna im. Feliksa Dzierżyńskiego 1951–1986...*, s. 186.

¹⁵ Przedstawiciele WAP przygotowali wystąpienia nawiązujące do referatów kongresowych oraz szereg komunikatów naukowych, Zob. AWL Fil. nr 1, 388.70.14, t. 28, Komunikat sekretarza RWSW za rok akademicki 1964/1965, 14.09.1965 r., k. 109; *Études polonaises d’histoire militaire présentée es à l’occasion du XIIe Congrès International des Sciences Historiques*, Warszawa 1965.

Innym ważnym kierunkiem współpracy naukowej były kontakty z uczelniami zagranicznymi (wojskowymi i cywilnymi). W latach pięćdziesiątych ograniczały się one do dwustronnej współpracy z Wojskową Akademią Polityczną im. Lenina w Moskwie. Już w trakcie tworzenia polskiej AWP prowadzono konsultacje z kadrą tej radzieckiej uczelni. W późniejszych latach pracownicy moskiewskiej akademii uczestniczyli w konferencjach naukowych organizowanych przez polską WAP, prowadzili wykłady i konsultacje z jej słuchaczami.

Do połowy lat sześćdziesiątych kontakty warszawskiej WAP z uczelniami wojskowymi innych armii Układu Warszawskiego miały charakter doraźny i nie wiązały się z szerszym zaplanowanym procesem współpracy naukowej. W 1964 r. nastąpiła zmiana charakteru wzajemnych kontaktów za sprawą podpisanej umowy między Wojskową Akademią Polityczną im. Feliksa Dzierżyńskiego a Wojskową Akademią Polityczną im. Klementa Gottwalda w Pradze. Od tego czasu współpraca przybrała formy bardziej zorganizowane. Umowa była pierwszym tego typu dokumentem podpisanym przez komendanta polskiej akademii wojskowej¹⁶. W ramach wzajemnych kontaktów między uczelniami prowadzono wymianę informacji i materiałów naukowych oraz organizowano wiele innych form współpracy¹⁷.

Od 1967 r. WAP prowadziła współpracę z drezdeńską Akademią Wojskową im. Fryderyka Engelsa. Z niemiecką uczelnią kontakty utrzymywały już nieco wcześniej ASG oraz WAT. Współpraca akademii politycznej z uczelnią drezdeńską koncentrowała się na podobnych problemach jak z akademią praską, a mianowicie: wspólnie opracowywano wybrane tematy z pedagogiki i socjologii wojskowej, filozofii, pracy partyjno-politycznej, historii międzynarodowego ruchu robotniczego, historii stosunków polsko-niemieckich, ekonomii politycznej i ekonomiki wojennej¹⁸.

W 1967 r. nadano bardziej sformalizowaną formę współpracy polskiej WAP z Akademią Polityczną im. Lenina w Moskwie. Wzajemne kontakty doprowadziły do podjęcia starań mających na celu rozwinięcie współpracy naukowej na poziomie katedr i zakładów. Należy podkreślić, iż na początku drugiej połowy lat sześćdziesiątych współpraca naukowo-dydaktyczna wymienionych wojskowych uczelni akademickich państw socjalistycznych rozwijała się dość intensywnie. Były one w tym okresie ośrodkami wymiany poglądów naukowych oraz miejscami organizacji konferencji i sympozjów naukowych¹⁹. Wydarzenia z końca lat sześćdziesiątych nie sprzyjały jednak dalszemu rozwojowi współpracy uczelni wojskowych armii Układu Warszawskiego, na skutek czego doszło do znacznego ich ograniczenia, a nawet zawieszenia²⁰.

¹⁶ A. Ciupiński, *Wojskowa Akademia Polityczna im. Feliksa Dzierżyńskiego 1951–1986...*, s. 190.

¹⁷ W ramach współpracy między uczelniami prowadzono wzajemne konsultacje związane z procesem doskonalenia programów, metod i treści kształcenia, udzielano wsparcia doktorantom i habilitantom poszczególnych uczelni, organizowano wspólne badania i konferencje naukowe, prowadzono wymianę wykładowców, organizowane staże naukowe, szerzej zob. D. S. Kozerawski, *Wyższe szkolnictwo wojskowe w Polsce...*, s. 330-331.

¹⁸ Ustalono 20 szczegółowych tematów badawczych i 8 tematów dotyczących doskonalenia pracy dydaktycznej, zob. A. Ciupiński, *Wojskowa Akademia Polityczna im. Feliksa Dzierżyńskiego 1951–1986...*, s. 191.

¹⁹ Przykładem jednego z większych przedsięwzięć tego typu było sympozjum naukowe zorganizowane w wojskowej uczelni w Pradze (23–27.04.1967 r.) poświęcone socjologii wojska w europejskich krajach socjalistycznych. W sympozjum wzięli udział przedstawiciele wszystkich europejskich armii socjalistycznych poza rumuńską.

²⁰ Interwencja zbrojna państw Układu Warszawskiego w Czechosłowacji w 1968 r. ochłodziła wzajemne stosunki i współpracę między omawianymi uczelniami wojskowymi armii państw socjalistycznych.

Na początku lat sześćdziesiątych pracownicy warszawskiej WAP po nawiązaniu kontaktów z placówkami naukowo-dydaktycznymi innych państw socjalistycznych braли udział w przedsięwzięciach naukowych przez nie organizowanych. Wojskowi nauczyciele akademicy uczestniczyli w sympozjach organizowanych w Budapeszcie, Bukareszcie, Belgradzie i Sofii. Należy podkreślić, iż kontakty te nie miały stałego charakteru, były raczej okazjonalne²¹.

Kontakty pracowników WAP były rzadsze z placówkami naukowo-badawczymi państw zachodnich. Możliwości takie stwarzała współpraca w ramach wyspecjalizowanych instytucji Polskiej Akademii Nauk. Należy podkreślić, iż kontakty WAP z ośrodkami państw innych niż socjalistyczne do 1967 r. były okazjonalne i sporadyczne.

Udział kadry WAP w krajowej i międzynarodowej wymianie naukowej miał pozytywny wpływ na działalność naukowo-badawczą uczelni. Kontakty te pozwalały kadrze akademii na zapoznanie się z dorobkiem i aktualnymi tendencjami w naukach społecznych w kraju i za granicą. Ponadto w trakcie wspólnych przedsięwzięć naukowych, pracownicy Wojskowej Akademii Politycznej mieli okazję do zaprezentowania innym środowiskom naukowym (krajowym i zagranicznym) osiągnięć uczelni w zakresie wojskowych nauk społecznych.

Inne wojskowe szkoły wyższe również utrzymywały kontakty naukowe z podobnymi ośrodkami zarówno w kraju, jak i za granicą. Doskonałe warunki do takiej współpracy miała Wojskowa Akademia Techniczna, która zatrudniała w badanym okresie liczną grupę uznanych profesorów cywilnych uczelni warszawskich.

W latach pięćdziesiątych współpraca naukowa z wojskowymi uczelniami akademickimi sprowadzała się głównie do udziału ich przedstawicieli w konferencjach i sympozjach naukowych organizowanych w politechnice wojskowej. Ze względu na poważne problemy wyższego szkolnictwa wojskowego związane z brakiem odpowiedniej liczby samodzielnych pracowników naukowych, wzajemne kontakty nie miały formy zorganizowanej. Wojskowi nauczyciele akademicy WAT w tym okresie blisko współpracowali z cywilnymi środowiskami naukowymi, w których finalizowali swoje prace doktorskie i habilitacyjne.

W drugiej połowie lat pięćdziesiątych pracownicy naukowcy WAT poszerzali krąg współpracowników i formy współpracy. Nową formą kontaktów była odpłatna realizacja prac zleconych. Liczba stopniowo wzrastała. Od 1962 r. realizowano średnio około 100 prac rocznie²². W ramach przedsięwzięć tego typu współpracowano z instytucjami

²¹ Kontakty okazjonalne WAP utrzymywała z Instytutem Historycznym w Pradze, Wojskową Akademią im. Z. Mikłosa w Budapeszcie, Oddziałem Badań Socjologicznych GZP Armii Radzieckiej, Wojskowym Instytutem Historycznym NAL, Oddziałem Badań Socjologicznych Bułgarskiej Armii Ludowej w Sofii, Główną Radą Polityczną Rumuńskiej Armii Ludowej, Zob. A. Ciupiński, *Wojskowa Akademia Polityczna im. Feliksa Dzierżyńskiego 1951–1986...*, s. 193.

²² Na Wydziale Mechanicznym WAT wzrosła liczba realizowanych prac zleconych z 25 w 1957 r. do 107 w 1964, Zob. Archiwum Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie (dalej AWAT), AWAT, 485.68.355, t. 8, Protokół z badań nad przebiegiem prac naukowo-badawczych, naukowo-usługowych i usługowych dużego i małego postępu technicznego WAT oraz prac zleconych, 1.10.1965 r., k. 204-205.

wojskowymi²³, zakładami przemysłowymi, ośrodkami naukowo-badawczymi oraz cywilnymi uczelniami wyższymi²⁴.

Lata sześćdziesiąte to okres zwiększenia częstotliwości i zakresu kontaktów z krajowymi placówkami naukowo-badawczymi. Pozytywny wpływ na rozwój tego zjawiska miał wzrost tempa podwyższania kwalifikacji naukowych kadry oraz rozwoju działalności naukowej w WAT. Pracownicy naukowcy uczelni byli członkami i aktywnie uczestniczyli w pracach komitetów, zespołów i sekcji Polskiej Akademii Nauk (w 1965r. – 20 osób) oraz innych organizacji naukowych (około 100 osób), rad naukowych wyższych uczelni i instytutów (około 20 osób). W roku akademickim 1964/1965 wzięli udział w ponad 100 krajowych konferencjach, zjazdach i sympozjach naukowych²⁵.

Ważną częścią działalności naukowej WAT były kontakty z zagranicznymi placówkami naukowo-dydaktycznymi. W pierwszych latach funkcjonowania uczelni utrzymywano kontakty przede wszystkim z wojskowymi uczelniami radzieckimi. Wiązało się to z zaangażowaniem ZSRR w tworzenie WAT oraz obsadzenie zdecydowanej większości kierowniczych stanowisk oficerami Armii Radzieckiej. Po październiku 1956 r. nadal utrzymywano kontakty naukowe głównie z naukowymi placówkami radzieckimi²⁶.

Na początku lat sześćdziesiątych WAT wraz z rozwojem kadry naukowej rozszerzyła zakres zagranicznej współpracy naukowej. Skalę wyjazdów zagranicznych pracowników politechniki wojskowej na tle innych uczelni w roku akademickim 1961/1962 przedstawiono w tabeli 1.

²³ Na zamówienie wojsk lotniczych w 1960 r. wykonano celownik lotniczy U-1C W. Ponadto na zamówienie Departamentu Uzbrojenia MON realizowano prace kompleksowe „Canberra” w których ramach pracowano nad zastosowaniem elektroniki kwantowej w wojsku, Zob. Sprawozdanie z pracy badawczej nr 853 realizowanej w Wojskowej Akademii Technicznej nt. „Polskie akademickie szkolnictwo techniczne w latach 1945-2000 na przykładzie Wojskowej Akademii Technicznej”, oprac. Z. Kazimierski, Warszawa 2000, s. 74-75.

²⁴ Przykładem tego typu współpracy była realizacja zleconych prac naukowo-badawczych m.in. na rzecz Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (w 1964 r. wykonano maszynę analogową UMA-8), Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (w 1965 r. wykonano laboratoryjny laser rubinowy), Akademii Medycznej w Lublinie (wykonano koagulator laserowy do mikrochirurgii oka na zamówienie Kliniki Okulistycznej), Zob. H. Grzegorzczak, *Wojskowa Akademia Techniczna 1951-1991*, Warszawa 1991, s. 66.

²⁵ AWL Fil. nr 1, 388.70.14, t. 28, Komunikat sekretarza RWSW za rok akademicki 1964/1965, 14.09.1965 r., k. 107.

²⁶ Zdecydowana większość oficerów radzieckich opuściła Polskę, wracając do ZSRR. Jednocześnie zwolnili oni zajmowane w WAT kierownicze stanowiska, które obsadzono kadrami polskimi.

Tabela 1. Naukowe wyjazdy zagraniczne pracowników akademii wojskowych w roku akademickim 1961/1962

Lp.	Nazwa uczelni wojskowej	Liczba osób wyjeżdżających	Liczba osobodni
1.	ASG	7	58
2.	WAP	13	245
3.	WAT	39	892
4.	WSMW	6	17
5.	WAM	8	101
Ogółem		73	1313

Źródło - opracowanie własne na podstawie: AMW, WSMW, 3009.64.35, t. 47, Plany wyjazdów pracowników naukowych na konferencje naukowe w celu wymiany doświadczeń z innymi uczelniami za granicą w 1962 r., 29.11.1961 r., k. 51; ibidem, 3145.68.128, t. 50, Komunikat na posiedzenie sekretarza RWSW na posiedzenie w grudniu 1962 r., 3.12.1962 r., k. 71.

Na podstawie analizy danych zamieszczonych w tabeli1 należy stwierdzić, iż w roku akademickim 1961/1962 najliczniejszą grupę pracowników biorących udział w wyjazdach zagranicznych stanowili pracownicy Wojskowej Akademii Technicznej. Należy zaznaczyć, że wartość ta trzykrotnie przewyższała liczbę wyjeżdżającej kadry WAP, a niemalże sześciokrotnie – pracowników pozostałych uczelni wojskowych. W połowie lat sześćdziesiątych liczba osób uczestniczących w zagranicznych wyjazdach naukowych WAT ustabilizowała się na poziomie zbliżonym do innych akademii wojskowych²⁷.

WAT wielokrotnie odwiedzana była przez pracowników naukowych i delegacje międzynarodowe innych państw. Na porządku dziennym były kontakty z przedstawicielami armii Układu Warszawskiego. Wizyty składali przedstawiciele europejskich państw neutralnych oraz krajów azjatyckich i afrykańskich²⁸.

W pierwszej połowie lat sześćdziesiątych WAT rozwinęła współpracę z Wojskową Akademią im. A. Zapotockiego w Brnie. Ze względu na zbliżony profil kształcenia oraz podobne kierunki badań kadry naukowe tych uczelni utrzymywały ożywione kontakty. Polscy i czechosłowaccy uczeni podczas wzajemnych spotkań wymieniali informacje i doświadczenia w zakresie rozwoju badań nad automatyzacją sił zbrojnych²⁹.

²⁷ W roku akademickim 1964/1965 w WAT planowano 14 naukowych wyjazdów zagranicznych, w których miało wziąć udział 18 osób. Przedsięwzięcia te miały być w 50% finansowane przez MON, Zob. AWL Fil. nr 1, 388.70.14, t. 28, Komunikat sekretarza RWSW za rok akademicki 1964/1965, 14.09.1965 r., k. 129.

²⁸ W ramach wizyt i kontaktów z przedstawicielami innych państw w WAT organizowano odczyty, wykłady, pokazy dokonań naukowych, pokazy sprzętu. Przykładowo w ostatnim kwartale 1965 r. w przedsięwzięciach takich na terenie uczelni uczestniczyli członkowie delegacji fińskiej, austriackiej i indonezyjskiej, Zob. AWAT, 485.68.355, t. 8, Pismo Głównego Inspektora Techniki i Planowania do komendanta WAT w sprawie wojskowych delegacji zagranicznych, 7.12.1965 r., k. 198.

²⁹ W zakresie automatyzacji dowodzenia i rodzajów sił zbrojnych naukowcy czechosłowaccy posiadali znaczące, zdaniem polskich specjalistów osiągnięcia naukowe, Zob. AWAT, 485.68.355, t. 8, Notatka sprawozdawcza z wizyty grupy oficerów WAT i ASG w Wojskowej Akademii im. A. Zapotockiego w Brnie i w Instytucie Automatyzacji Dowodzenia w Pradze, 21.12.1965 r., k. 375-377.

W ramach wzajemnej współpracy kontakty utrzymywały studenckie organizacje młodzieżowe i naukowe. Przykładowo, od 2 do 13 lipca 1967 r. w brneńskiej akademii przebywała kadra i słuchacze WAT (20 osób)³⁰. Ożywiona wieloszczeblowa współpraca między uczelniami została przerwana po interwencji zbrojnej państw Układu Warszawskiego w Czechosłowacji w 1968 r.

Na początku drugiej połowy lat sześćdziesiątych utrzymywano także bliskie kontakty z radzieckimi uczelniami wojskowymi, podczas których wymieniano doświadczenia oraz materiały i publikacje naukowe³¹.

W badanym okresie pracownicy WAT utrzymywali kontakty naukowe z różnymi ośrodkami. W latach pięćdziesiątych współpracowano głównie z polskimi uczelniami politechnicznymi oraz radzieckimi akademiami technicznymi. Na początku lat sześćdziesiątych wzrosła liczba kontaktów z zagranicznymi placówkami naukowymi, przewyższając kilkakrotnie liczbę kontaktów innych akademii wojskowych.

W ramach współpracy z krajowymi i zagranicznymi placówkami naukowymi pracownicy WAT uczestniczyli w konferencjach, sympozjach, wymieniali doświadczenia badawcze, realizowali zlecane prace naukowe oraz działali w organizacjach i stowarzyszeniach naukowych. Dzięki takiej aktywności możliwy był ciągły rozwój naukowy kadry oraz budowa prestiżu Wojskowej Akademii Technicznej w środowiskach krajowych i zagranicznych placówek naukowo-badawczych oraz w społeczeństwie.

Interesujący przebieg miał rozwój kontaktów krajowych i zagranicznych z udziałem pracowników Wyższej Szkoły Marynarki Wojennej w Gdyni. Mimo poważnych problemów uczelni morskiej ze skompletowaniem odpowiednich kadr naukowych, już w pierwszych latach jej istnienia zaczęto nawiązywać kontakty z wojskowymi i cywilnymi organizacjami oraz placówkami naukowo-badawczymi. Między innymi w 1957 r. WSMW podjęła współpracę z Wydziałem III Sekcji Korozji Morskiej PAN, w zakresie badań kadłuba okrętu na ORP „Gryf” podczas rejsów zagranicznych na różnych akwenach wodnych. W 1958 r. w ramach dalszej współpracy z PAN (jej Komitetem Międzynarodowej Współpracy Geofizycznej) zorganizowano w WSMW stację obserwacyjną sztucznych satelitów Ziemi. Jednocześnie podjęto wspólne przedsięwzięcia z Obserwatorium Astronomicznym w Gdańsku-Oliwie, któremu udostępniono sprzęt obserwacyjny uczelni³². W latach sześćdziesiątych kontynuowano współpracę z PAN, organizując w WSMW kolokwium naukowe poświęcone polskiej hydrografii morskiej (1962) oraz nawiązano kontakty z Instytutem Automatyki PAN (1963). Pracownicy naukowcy WSMW aktywnie działali w różnego rodzaju stowarzyszeniach i organizacjach naukowych³³, co pozytywnie wpływało na wizerunek wojskowej uczelni morskiej w tych środowiskach.

³⁰ W dwudziestoosobowej grupie z WAT było 3 oficerów oraz 17 podchorążych, Zob. AWAT, 530.70.8, Pismo zastępcy komendanta WAT do szefa Wydziału Wojskowych Spraw Zagranicznych, 7.06.1967 r., k. 271.

³¹ AWAT, 521.69.7, t. 6, Pismo komendanta WAT do komendanta Wojskowej Akademii Łączności w Leningradzie, 11.02.1966 r., k. 23.

³² W. Białek, T. Struniewski, *Wyższa Szkoła marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte*, Warszawa 1978, s. 284-285.

³³ Były to: Stowarzyszenie Inżynierów i Mechaników, Stowarzyszenie Elektryków Polskich, Polskie Towarzystwo Cybernetyczne, Polskie Towarzystwo Geofizyków, Polskie Towarzystwo Geograficzne, Polskie Towarzystwo Meteorologiczne i Hydrologiczne, Polskie Towarzystwo Elektroniki Teoretycz-

Istotną częścią działalności naukowej gdyńskiej uczelni wojskowej była jej współpraca z cywilnymi uczelniami akademickimi. Na początku lat sześćdziesiątych Katedra Silników Spalinowych Wydziału Technicznego WSMW prowadziła wspólnie z Katedrą Ciepłych Maszyn Przepływowych Politechniki Łódzkiej prace badawcze nad ładowaniem silników z zapłonem samoczynnym przy wykorzystaniu aparatury pomiarowo-badawczej wojskowej uczelni morskiej. Z kolei pracownicy Katedry Konstrukcji, Teorii i Obrony Przeciwwawaryjnej Okrętu WSMW od 1963 r. współpracowali z Instytutem Morskim w Gdańsku w celu prowadzenia badań nad nową metodą pomiarów stateczności okrętu. Ponadto kadra uczelni morskiej utrzymywała kontakty naukowe z Politechniką Gdańską oraz innymi placówkami naukowo-dydaktycznymi w kraju.

WSMW współpracowała również z innymi wyższymi uczelniami wojskowymi WP. W ramach wzajemnych kontaktów organizowano ćwiczenia wojskowe, konferencje, prowadzono prace badawcze, podnoszono kwalifikacje naukowe³⁴. Przykładowo: zorganizowano ćwiczenie nt. „Planowanie, organizacja i prowadzenie desantu morskiego we współdziałaniu z desantem powietrznym celem opanowania wysp, portów i baz w ramach operacji zaczepnej frontu wzdłuż wybrzeża morskiego w początkowym okresie wojny” wspólnie z kadrą ASG³⁵; wspólnie z pracownikami naukowymi WAP realizowano prace naukowo-badawcze w dziedzinie wojskowych nauk społecznych³⁶.

Uczelnia morska utrzymywała także kontakty z naukowymi placówkami zagranicznymi. Podobnie jak w przypadku pozostałych polskich uczelni wojskowych przybierały one różne formy. Zakres współpracy na początku lat sześćdziesiątych przedstawiono w tabeli 2.

W roku akademickim 1961/1962 zaplanowano dla WSMW 6 wyjazdów zagranicznych. W stosunku do innych uczelni wojskowych była to porównywalna liczba zagranicznych kontaktów naukowych³⁷. Ze względów politycznych i wojskowych kontakty utrzymywano przede wszystkim z placówkami naukowo-dydaktycznymi państw socjalistycznych.

W okresie tym dokonywała się także obustronna wymiana doświadczeń i z tego względu przyjmowano w gdyńskiej uczelni wojskowej delegacje z zagranicznych akademii wojskowych. W 1962 r. przewidziano między innymi wizyty delegacji Wyższej Inżynierskiej Szkoły Marynarki Wojennej im. F. Dzierżyńskiego w Leningradzie, Wyższej Szkoły Marynarki Wojennej im. M. Frunze w Leningradzie oraz Szkoły Marynarki Wojennej w Strahlsund (NRD)³⁸. Kontakty naukowo-dydaktyczne z wymienionymi

nej i Stosowanej, Polskie Towarzystwo Pomiarów i Automatyki przy Politechnice Gdańskiej, Polskie Towarzystwo Historyczne, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne.

³⁴ AWL Fil. nr 1, 388.70.14, t. 28, Komunikat sekretarza RWSW za rok akademicki 1964/1965, 14.09.1965 r., k. 114.

³⁵ Archiwum Marynarki Wojennej w Gdyni (dalej AMW), WSMW, 3319.69.148, t. 50, Sprawozdanie z pracy akademii wojskowych w roku akademickim 1963/1964, 27.06.1964, k. 66-67.

³⁶ AIMON, 517.92.6, Resortowy plan prac naukowo-badawczych realizowanych w dziedzinie pedagogiki, psychologii i socjologii w roku 1967, 28.06.1967 r., k. 2-5.

³⁷ W 1961 r. ASG miało przydzielone 7 zagranicznych wyjazdów naukowych, WAM odpowiednio – 8, a WAP – 13. Jedynie WAT pod tym względem przewyższał inne uczelnie, Zob. AMW, 3145.68.128, t. 50, Komunikat na posiedzenie sekretarza RWSW na posiedzenie w grudniu 1962 r., 3.12.1962 r., k. 71.

³⁸ AMW, WSMW, 3009.64.35, t. 47, Plany wyjazdów pracowników naukowych na konferencje naukowe w celu wymiany doświadczeń z innymi uczelniami za granicą w 1962 r., 29.11.1961 r., k. 51.

uczelniami morskimi państw Układu Warszawskiego gdyńska WSMW utrzymywała do końca badanego okresu³⁹.

Tabela 2. Udział kadry WSMW w konferencjach i zjazdach naukowych w 1962 r.

Lp.	Państwo-organizator	Rodzaj przedsięwzięcia	Liczba uczestników
1.	Monaco	konferencja	1
2.	Czechosłowacja	konferencja	2
3.	NRD	konferencja	2
4.	Czechosłowacja	konferencja	2
5.	NRD	konferencja	2
6.	ZSRR	konferencja	2
7.	NRD	Wystawa „Technische Messe”	3

Źródło - opracowanie własne na podstawie: AMW, 3009.64.35, t. 47, Plany wyjazdów pracowników naukowych na konferencje naukowe w celu wymiany doświadczeń z innymi uczelniami za granicą w 1962 r., 29.11.1961 r., k. 51.

Istotną formą współpracy gdyńskiej uczelni wojskowej z akademiami zagranicznymi było kierowanie na studia i staże naukowe polskiej kadry naukowo-dydaktycznej. Specyfika WSMW jako uczelni wojskowej o profilu techniczno-morskim, zdaniem komendy, warunkowała konieczność studiów w akademiach Związku Radzieckiego (część wojskowych dyscyplin naukowych, głównie morskich, nie występowała w uczelniach polskich). Liczba oficerów kierowanych na tego typu studia, w stosunku do rosnących w latach sześćdziesiątych potrzeb, nie była duża. Przykładowo w latach 1962–1965 studia doktoranckie realizowało dwóch polskich oficerów, podobnie było w latach 1963–1966. W tym samym okresie dziesięciu pracowników WSMW odbywało wyższe studia II stopnia w radzieckich akademiach wojskowych⁴⁰. Należy podkreślić, iż liczba oficerów podnoszących kwalifikacje w uczelniach wojskowych ZSRR nie mogła zaspokoić potrzeb kadrowych tej uczelni.

Mimo kłopotów kadrowych pracownicy gdyńskiej wojskowej uczelni morskiej utrzymywali szerokie kontakty z krajowymi i zagranicznymi placówkami naukowymi. Ten rodzaj aktywności przyczyniał się do stopniowego podnoszenia kwalifikacji kadry WSMW oraz stanowił jeden z istotnych elementów pozwalających na dalszy rozwój badań naukowych w uczelni. Pozwalał na wymianę doświadczeń i otwierał uczelnię na kraj i świat. Bardziej wykształcona kadra to również wyższy poziom nauczania i lepiej wykształceni słuchacze.

³⁹ W roku akademickim 1967/1968 gdyńska WSMW gościła delegację z niemieckiej uczelni morskiej w Strahlsund (3 osoby na 5 dni), która przybyła w celu wymiany doświadczeń w zakresie szkolenia i prac naukowo-badawczych, Zob. AMW, WSMW, 3494.73.5, t. 30, Sprawozdanie z działalności WSMW w roku akademickim 1967/1968, 24.09.1968 r., k. 34.

⁴⁰ AMW, WSMW, 3009.64.35, t. 47, Uzasadnienie konieczności studiów zagranicznych pracowników naukowych WSMW, 15.04.1961 r., k. 18-19.

Szybkiemu rozwojowi działalności naukowo-badawczej w Wojskowej Akademii Medycznej towarzyszyło utrzymywanie kontaktów z zagranicznymi i krajowymi placówkami naukowymi. Podobnie jak inne uczelnie wojskowe Akademia Medyczna w pierwszych latach funkcjonowania musiała zatrudniać cywilnych pracowników naukowych. Dzięki temu współpraca z cywilnymi uczelniami akademickimi (przede wszystkim Akademią Medyczną w Łodzi) była konieczna i obejmowała większość obszarów działalności naukowo-dydaktycznej WAM.

Na początku lat sześćdziesiątych pracownicy łódzkiej uczelni wojskowej utrzymywali kontakty naukowe z licznymi uczelniami medycznymi, instytucjami naukowymi na czele z PAN, instytutami naukowo-badawczymi oraz przedsiębiorstwami i kombinatami przemysłowymi. O randze tych kontaktów może świadczyć zaangażowanie pracowników WAM w badania naukowe prowadzone w ramach rządowego programu zwalczania chorób nowotworowych⁴¹.

Jednym z istotnych elementów działalności naukowej w wojskowej uczelni medycznej były zlecone prace badawcze prowadzone odpłatnie na rzecz instytucji wojskowych i cywilnych, na przykład trwająca od końca lat pięćdziesiątych współpraca ze Zjednoczeniem Przemysłu Farmaceutycznego „Polfa”⁴². W latach sześćdziesiątych działalność tego typu była kontynuowana, a zdobywane fundusze przeznaczano na zakup i wymianę aparatury badawczej oraz rozwój tego rodzaju działalności.

Wojskowa Akademia Medyczna nawiązała również współpracę z innymi uczelniami wojskowymi w Polsce. Wspólnie z ASG realizowano prace dotyczące głównie zasad działania elementów tyłowych (zabezpieczających pod względem medycznym i sanitarnym jednostki uderzeniowe). Z kolei we współpracę z WSMW szczególnie angażowała się Katedra Medycyny Morskiej WAM⁴³.

W obiektach Wojskowej Akademii Medycznej wielokrotnie organizowane były ogólnopolskie zjazdy i konferencje. W latach sześćdziesiątych odbyły się: Ogólnopolska Konferencja Urologów nt. „Urazy narządu moczowego”, Ogólnopolska Konferencja Laryngologów nt. „Urazy laryngologiczne”, Ogólnopolska Konferencja Nefrologów nt. „Przewlekła niewydolność nerkowa” oraz konferencje lekarzy wojskowych internistów, dermatologów, okulistów i farmaceutów wojskowych⁴⁴. Organizowanie przedsięwzięć naukowych o zasięgu krajowym pozwalało na prezentację wyników badań i dokonań pracowników WAM oraz konfrontacje z osiągnięciami innych ośrodków naukowych, a także zwiększało prestiż uczelni w naukowych środowiskach medycznych.

Na początku lat sześćdziesiątych nawiązano również współpracę z zagranicznymi placówkami naukowymi w krajach socjalistycznych i kapitalistycznych. Początkowo

⁴¹ M. Dutkiewicz, *Wojskowa Akademia Medyczna im. gen. dyw. prof. dr. med. Bolesława Szareckiego w latach 1958–1988*, rozprawa doktorska, Warszawa 1991, mps, s. 135, Zbiory Specjalne Biblioteki Naukowej Wojskowego Biura Badań Historycznych (dalej ZSBN WBBH), s. 144.

⁴² Pracownicy WAM w ramach współpracy ze Zjednoczeniem Przemysłu Farmaceutycznego „Polfa” prowadzili badania przedkliniczne i kliniczne w zakresie toksyczności, immunogenności, teratogenności, mutagenności, farmakokinetyki i czystości bakteriologicznej, oceny klinicznej biodostępności nowych leków i ich działań ubocznych, szerzej zob. D. S. Kozerański, *Wyższe szkolnictwo wojskowe w Polsce...*, s. 338.

⁴³ AWL Fil. nr 1, WAM, 887.68.14, Pismo zastępcy komendanta WAM ds. nauki i szkolenia do sekretarza RWSW, 23.12.1963 r., k. 384.

⁴⁴ Ibidem, k. 385.

zakres kontaktów nie był szeroki. W roku akademickim 1961/1962 pracownicy WAM jedynie osiem razy wyjeżdżali za granicę. Pod koniec badanego okresu w latach 1965–1967 liczba takich kontaktów znacznie wzrosła, na przykład w roku akademickim 1967/1968 pracownicy WAM uczestniczyli w 34 naukowych wyjazdach zagranicznych⁴⁵. W tym czasie 9 pracowników naukowo-dydaktycznych odbywało zagraniczne staże naukowe⁴⁶. Wraz z rozwojem badań i dokonań naukowych uczelni zwiększała się liczba i forma zagranicznych kontaktów naukowych.

Kadra naukowa WAM aktywnie współpracowała z zagranicznymi wojskowymi placówkami medycznymi. Przykładem takiego zaangażowania był udział pracowników polskiej wojskowej uczelni medycznej w pracach naukowych prowadzonych w ramach szerszego programu badawczego ustalonego podczas Konferencji Służby Zdrowia Armii Układu Warszawskiego w Leningradzie i w Warnie (w latach 1963–1964)⁴⁷.

W badanym okresie WAM szczególnie blisko współpracowała z Akademią Wojskowo-Medyczną w Leningradzie. Wymieniano doświadczenia naukowe, organizowano staże, uczestniczono w licznych konferencjach i sympozjach naukowych⁴⁸. Pracownicy WAM nawiązali kontakty naukowo-badawcze ze swymi odpowiednikami w innych krajach socjalistycznych (Czechosłowacji, na Węgrzech, NRD) oraz w państwach spoza strefy wpływów radzieckich⁴⁹.

W ramach współpracy zagranicznej kadra łódzkiej akademii wojskowej oprócz uczestnictwa w konferencjach naukowych zapoznawała się z organizacją i systemem funkcjonowania odwiedzanych placówek. Przykład takiej współpracy przedstawiono w tabeli 3.

Uczestnicząc w międzynarodowych kongresach, seminariach czy konferencjach, pracownicy WAM mieli możliwość poznać funkcjonowanie odwiedzanych placówek medycznych. Szczególnie cenną formą zdobywania doświadczeń była kilkutygodniowa praktyka w danej instytucji naukowej.

Aktywne zaangażowanie kadry Wojskowej Akademii Medycznej we współpracę z krajowymi i zagranicznymi placówkami naukowo-badawczymi stanowiło jedną z skuteczniejszych form prezentacji, a zarazem popularyzacji wyników jej badań. Kon-

⁴⁵ W latach 1965 – 1968 pracownicy WAM brali udział w 66 naukowych wyjazdach zagranicznych, Zob. AWL Fil. nr 1, WAM, 187.72.49, t. 42, Sprawozdanie z działalności WAM w roku akademickim 1967/1968, 23.09.1968 r., k. 236.

⁴⁶ Większość kontaktów zagranicznych finansowana była przez MON, lecz kilka wyjazdów odbyło się na koszt własny uczestników, Zob. AWL Fil. nr 1, WAM, 187.72.49, t. 42, Sprawozdanie z działalności WAM w roku akademickim 1967/1968, 23.09.1968 r., k. 223.

⁴⁷ Część prac badawczych wykonywali pracownicy WAM we współpracy z Departamentem Służby Zdrowia WP, Zob. AWL Fil. nr 1, WAM, 887.68.14, Pismo zastępcy komendanta WAM ds. nauki i szkolenia do sekretarza RWSW, 23.12.1963 r., k. 386; AIMON, 514.92.307, t. 69, Sprawozdanie z pracy akademii wojskowych w roku akademickim 1963/1964, 27.06.1964, k. 30.

⁴⁸ AWL Fil. nr 1, WAM, 388.70.14, Protokół z posiedzenia Rady Naukowej WAM z 22.05.1965 r., k. 195; AWL Fil. nr 1, WAM, 388.70.14, Raport szefa Katedry Fizjologii do komendanta WAM w sprawie wyjazdów naukowych do ZSRR, 23.10.1965 r., k. 140; AWL Fil. nr 1, WAM, 388.70.14, Pismo komendanta WAM w sprawie zgłaszania potrzeb wyjazdów zagranicznych, 26.10.1965 r., k. 142.

⁴⁹ Przykładowo, na 1966 r. zaplanowano udział przedstawicieli WAM w międzynarodowym kongresie w Wiedniu (Internationale Kongress für Gerontologie), podczas którego mieli wygłosić dwa referaty, Zob. AWL Fil. nr 1, WAM, 388.70.14, Pismo szefa Katedry Histologii do komendanta WAM w sprawie wyjazdów zagranicznych, 26.10.1965 r., k. 141.

takty naukowe miały pozytywny wpływ na proces podnoszenia kwalifikacji naukowych pracowników WAM oraz rozwój działalności naukowo-badawczej jedynej w Wojsku Polskim uczelni medycznej, a te z kolei na poziom kształcenia przyszłych lekarzy wojskowych.

Tabela. 3. Plan wyjazdów zagranicznych Wydziału Lekarskiego WAM na rok 1966

Lp.	Państwo	Nazwa placówki naukowej	Czas pobytu	Cel wyjazdu
1.	Czechosłowacja	Zakład Medycyny Sądowej Uniwersytetu w Pradze	8 dni (maj/czerwiec)	Międzynarodowe Seminarium Przeciwalkoholowe. Poznanie pracy placówki naukowej
2.	Austria	Zakład Medycyny Sądowej Uniwersytetu w Wiedniu	4 dni	Kongres Międzynarodowy. Poznanie pracy placówki naukowej
3.	Węgry	Zakład Medycyny Sądowej Uniwersytetu w Budapeszcie	4 dni	Poznanie pracy placówki naukowej
4.	ZSRR	Zakłady Medycyny Sądowej w Moskwie i Leningradzie	21 dni (wrzesień)	Poznanie pracy placówki naukowej - praktyka

Źródło - opracowanie własne autora na podstawie: AWL Fil. nr 1, WAM, Wykaz wyjazdów zagranicznych Wydziału Lekarskiego na 1966 r., 23.10.1965 r., k. 143; AWL Fil. nr 1, WAM, 388.70.14, Pismo szefa Katedry Histologii do komendanta WAM w sprawie wyjazdów zagranicznych, 26.10.1965 r., k. 141.

* * *

Dokonując analizy krajowych i zagranicznych kontaktów naukowych uczelni wojskowych, można wyróżnić dwa zasadnicze okresy. W latach pięćdziesiątych współpraca akademii wojskowych z innymi placówkami naukowo-dydaktycznymi miała charakter doraźny, a kontakty, ze względu na stosunkowo niski poziom kwalifikacji naukowych kadry, nie miały poważniejszego wpływu na przebieg prac naukowo-badawczych. Należy podkreślić, iż występowały poważne różnice między poszczególnymi uczelniami wojskowymi w liczbie i zakresie przedsięwzięć wspólnie podejmowanych z innymi ośrodkami naukowymi.

Od początku lat sześćdziesiątych po podniesieniu wymagań dotyczących kwalifikacji kadry oraz działalności naukowej w uczelniach wojskowych WP nastąpiły ilościowe i jakościowe zmiany w charakterze naukowych kontaktów z placówkami krajowymi i zagranicznymi. Zapoczątkowana w poprzednim okresie współpraca była rozwijana w kierunkach związanych z profilami badań prowadzonych w poszczególnych wojskowych uczelniach akademickich. W sposób zorganizowany zaczęto utrzymywać kontakty z uczelniami i ośrodkami zagranicznymi. Ze względów politycznych głównie były to placówki naukowe państw członkowskich Układu Warszawskiego, ale pracownicy polskich akademii wojskowych brali również udział w przedsięwzięciach naukowych organizowanych poza granicami obozu krajów socjalistycznych. W połowie lat sześćdziesiątych naukowa współpraca zagraniczna zaczęła przybierać formę przedsięwzięć planowanych w perspektywie kilkuletniej. Prowadzono wówczas ożywioną wymianę naukową kadry, a nawet studentów między uczelniami wojskowymi.

Należy zaznaczyć, iż krajowe i zagraniczne kontakty i współpraca kadry wyższych uczelni wojskowych w latach 1947–1967 miały pozytywny, chociaż zróżnicowany wpływ na rozwój działalności naukowej w tych ośrodkach. Omawiany rodzaj współpracy stanowił jedną ze skuteczniejszych form prezentacji, a zarazem popularyzacji wyników badań polskich akademii wojskowych. Osiągnięcia naukowe pracowników polskich akademii wojskowych w dziedzinach nauk: wojskowych (ASG i WSMW), nauk społecznych (WAP), technicznych (WAT i WSMW) oraz medycznych (WAM) przyczyniały się do wzrostu znaczenia tych ośrodków w krajowych i zagranicznych (cywilnych i wojskowych) środowiskach naukowych.